

IV.

Felolvasó ülés.

(1903. márczius 7.)

1. Orgona-ábránd	<i>Krausz Gusztáv.</i>
2. Ima	<i>Fózan Miklós, esperes.</i>
3. Weber K. M.: »Ária«, énekli	<i>Hochrein Aranka.</i>
kiséri	<i>Bellovics Imre.</i>
4. »A buddhizmusról«	<i>dr. Semayer Vilibáld.</i>
5. Hegedü-soló	<i>Zára Antal.</i>
6. »Nirvána« (költ.) elmondja	<i>Kontha Teréz.</i>
7. Orgonajáték	<i>Krausz Gusztáv.</i>

I m a.

Mindenható Isten, örök Szeretet! A te nagy Nevednek imádására gyültünk egybe mi, földi gyermekeid, hogy a mennyei Atya vezérletére bizzuk magunkat. Mert tudjuk, oh véghetetlen Bölcsesség, hogy a te utmutatásod nélkül véges elménk nem hatolhat le világhormányzó titkaid mélységébe, s nem érthetjük meg azokat a magasabb eszméleteket sem, amelyekkel ihletett perczeinkben mindnyájunkat megajándékozol.

Előttünk elhaladtak, a szent eszményiség diadaláért küzdöttek a te szentjeid. Ajkukon és szivükön hordozták a te örök törvényeidnek tiszteletét s az volt a legszebb áldozat, mikor saját kényelmükről lemondva, a szenvedőket gyámolítva, a tudatlanokat oktattva, békét és igazságot hirdetve, keresték a lélek háborítlan, igaz nyugalma s azt Tebenned meg is találták.

Ilyen két, szived szerint való próféta találkozik most e szent helyen, hol a Jézusi elvek hirdetése mellett szivesen foglalkozunk egy rokon vallásos hitrendszer alapvető gondolataival és jelvényeivel. Buddha és Krisztus, mint iker-testvérek. Áldjuk az isteni Gondviselést, hogy e felvilágosult században nem a különbséget, hanem a rokon vonásokat

keressük, a melyek különböző égaljak alatt, egy szent, egy dicső eszme magaslatára emelték fel emberi nemünket. Isteni Szeretet, a te Atyaságod, s az emberszeretet, mint az egyetemes testvériség alaptörvénye, él a mi szivünkben, él gondolatunkban, él a lelkünk mélyén; s nem a rideg formák, nem külső jelvények vezérelnek minket, hanem a Te szavad, mely nem pusztában kiáltó szózat, a Te igazságod, mely édes mindnyájunké, a Te szereteted, mely boldogít e földön, üdvözít az egekben, büntet és megbocsát, lesujt és fölemel.

Hadd kövessük tehát törhetlen hittel mindazt, mi szép, jó, igaz és nemes, amiben a te atyai lelkednek öröme telik.
Ámen.

A B u d d h i z m u s r ó l.

A közelmúlt napokban a berlini udvarban Delitzsch tanár, ki a régi Assyria és Babilonia régészetét és nyelvészetét tanulmányozta, rámutatott arra, hogy a bibliai ó-testamentum anyaga a fenmaradt ékirásos törvénykönyvekben leli forrását.

Az egy Isten kinyilatkoztatását Delitzsch tanár sem vonhatja kétségbe, de az ősforrást ő sem találta meg, éppugy mint a többiek, kik az Istent már eddig is keresték s ezután is keresni fogják.

Bennünket annyiban érdekel a dolog, hogy az emberiség 10.000 éves rétegében keresték a kinyilatkoztatás forrását. A keresztény tanítás ősforrását a messze keleten létező buddhizmusban.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Mielőtt a buddhizmus lényegéről beszélnék, lássuk annak mai elterjedési helyét. A vallás követőinek száma nagyobb 400 milliónál, tehát jóval több, mint a keresztényeké. Elterjedt Ceylon szigetén, egész hátsó Indiában, Kinában, Jáva szigetén, itt találjuk a legtöbbet. Régente még nagyobb elterjedésnek örvendett. A Himalájától északra eső területeken a lamaizmus néven találkozunk vele. Megismerkedtünk a vallás elterjedési helyével, lássuk az azt követő népeket. Ceylon szigetén a szinghallok, a sziamézek, a kohin-kinaiak, a thibetiek, a japánok és a malájok azon törzsei, kik Jávát birják, mind követői e vallásnak.

Ha megértjük azt, hogy ez a tan milyen mélyreható és mily sokoldalú, ki merjük mondani, hogy ezek a népek aligha voltak képesek arra, hogy oly magasra lángoljanak, azért meg kell ismerkednünk e néppel s vallásával Buddha előtt.

E népet ma hindu néven ismerjük, de a történelem árja név alatt ismerteti, kiknek vallása a vedizmus.

Mindnyájan árja népek vagyunk, a magyar nép kivételével.

E nép egy része elkerült Ázsia belső részébe s itt keletkezett a dravida néptörzs. Ez állattenyésztő néptörzs bekerül a Himalaja aljába, abba a földi paradicsomba s szépen, lassan egész keleti Ázsiát is elfoglalja. A déli részeken teljesen ismeretlenek.

A család feje az apa, ki papja, orvosa, bírása a családnak. A természeti erőket imádták, a tüzet, villámot, levegő-egyet A tüzet 3 formában imádták: a nap, a villám és a csiholt tűz alakjában és meg voltak arról győződve, hogy ez utóbbi, melyet ők maguk állítottak elő, szintén olyan szent, mint a másik kettő. Istenüket igen különös módon imádták. Az imádás csodálatos módját a fenmaradt szent könyvekben foglalt hymnusokból ismerjük meg. Isteneikkel egyenrangúaknak tartják magukat. Azoknak *szoma*-áldozatot mutattak be. Ezt az *Asclepias acida* — az *Orchideákhoz* tartozó növény — nedvéből készítették oly módon, hogy a kisajtolt nedvet tejjel és liszttel összekeverték s azután erjedni hagyták s e részegítő itallal áldoztak Indrának. Ezenkívül áldoztak még virággal és véres áldozattal is. Egy ilyen *szoma*-áldozatot mutat a következő hymnus is:

»Kész a szomaital, oh Indra, neked szól: adjon új erőt.

Igyad az italt, halhatatlanságot ad és megvigasztal!
Jer óh Indra, igyál szeretettel a kisajtolt nedvből;
igyad le magad oh, hős, hogy az ellenségeket gyilkoljad.

Ülj mellém szőnyegemre, itt az ital, igyál, még a hasad győzi, mert neked, oh termékenyítő Isten, neked áldozunk.«

Ebből a hymnusból látjuk, hogy midőn elmélkedve beszélgetnek Istenükkel, nem feledkeznek meg ellenségeikről, a fekete ördögökről sem.

A fehér árja nagyon idegenkedik a dravidáktól s mint a benszülött amerikai fehér emberrel le nem ül egy asztalhoz, ugy ezek sem akarnak egymással egyesülni. Ez a körülmény azután hozzájárult a kaszt-rendszer megalakulásához. (E szó: *kaszt*, *szint* jelent.) Ez a rendszer oda vezetett, hogy India lakossága lassanként 4 nagy fajtára oszlott szét. Feloszlott a papok, katonák és földmivelők fajtájára, az ő nyelvükön a brahminok, ksatria és vaiszákra s végre a szundákra. Ezeken kívül Ceylonban még százakra menő kasztok keletkeztek, de vannak közöttük olyanok is,

melyek teljesen hátramaradtak s vad népek lettek, holott valamikor ők is az előkelők osztályához tartoztak, ma a legprimitivebb emberek. Ilyenek a veddák.

Az árják gondolkodók, elmélkedők s éppen ezért fejlődik bennök az az ősi nagy hiba, melyben minden árja-faj tönkremegy: a töprengés, az örökös tépelődés. És éppen ez szülte Kelet-Indiának a másik vallását is, a brahminizmust; ez szülte magát a buddhizmust is, mely saját hazájában nem tudja magát fentartani és más földre megy át. Mint láttuk, a hindu nép 4 kasztra oszlott. Az első, a legelőkelőbb a brahmin, sokkal világosabb színű; ők képezték az arisztokrátiát. Egész életrendjük szigorú előíráshoz alkalmazkodott. Fiatal korukban bölcs brahminok társaságában éltek. 20—21 éves korukban kötelességük volt a család-alapítás; midőn már fiok is 20 éves lett, akkor nejükkel együtt visszavonultak az erdők sűrűjébe, ott elmélkedtek a mindenségről s így lassanként kifejlődtek a különböző filozófiai nézetek. Hisz' ott az erdők sűrűjében fejlődött ki a Buddha vallása is.

A fenmaradt hymnuszok bizonyítják, hogy ez az örökös töprengés mint vezette őket az egy Istenség gondolatára.

» Mert eleintén nem volt még sem létel, sem nemlétel,
Nem volt a gőzgömb s felette az ég.
És kérdem, volt-e ami mozgást tőn, és hol, és ki volt,
A ki őrizte a vizet, s a mély szakadékot?
Akkor még nem volt sem halál, sem halhatatlanság;
A nap s az éj egymástól nem volt elválasztva
És mástól kapott lehelet nélkül csak egy volt, a ki lélegzett,
A ki ezt magától tevé — s ki felett senki sem volt.
És ekkor benne ébredett fel első ízben a belső ösztön,
[a szellemnek első magja.
A létnek kötelékét látták bölcseink a nem is létezőben,
Kik szivükből az igaz felé törtenek.
S ki tudná, ki is hirdetné,
Hogy honnét lőn, hogy honnét támadt ez a teremtés,
Hisz maguk is az Istenek csak ő utána lettenek.
Nos hát, hogy ez a világ honnét eredett,
Teremtve van-e avagy nem teremtve,
Azt már csak ő tudja, a kinek szeme rajta öröködik,
A mint az egek egéből reá tekint.
Vagy tán ő sem tudja?«

Mindig ilyen hangon szólnak s mindig ezt a témát variálják a hymnuszok. E hymnus utolsó sorai mutatják, hogy az előbbi gondolkodás végre a kételkedésben vész el. Ez a kétkedő szellem a brahminokról átszállt az alacsonyabb osztályokra is, így a ksatryákra s a polgárookra is.

A brahmin annyira magához ragadta a papi főhatalmat, hogy más, mint brahmin nem is mutathatott be áldozatot, sőt az áldozat egyes részeit is egyik vagy másik brahminra bízta. A brahmin magát az istenekkel egyenrangúnak tartotta, sőt azt képzelte hogy imádságával kényszerítheti azokat kérésének teljesítésére. Ezt a vélekedést a következő sorok is elárulják:

»A világegyetem az Istenektől függ, az Istenek függenek a mantráktól, a mantrák a brahminoktól, tehát a brahminok a mi Isteneink.«

Az egész nép ön-meghasonlásának kellett bekövetkeznie s ebben a korban lépett fel Buddha.

Életével a legendák során ismerkedünk meg. E legendák ma is megvannak s a magyar nemzeti muzeum birtokában is van egy ily ősi emlék. Száritott pálmaleveleken van Buddha életének egész története megírva. E könyvek megírása képezte a biksuknak legfőbb foglalkozását. A legendákat meg is támadták s azt állították, hogy Buddha nem is létezett s hogy az ő legendájának főszemélye nem más, mint a régi Nap-isten.

E tagadás a 60—70-es években keletkezett, de az újabb kutatók ragaszkodnak a legendák s az abban mondottak valódiságához.

Buddha 560—557-ben született Kr. e. Kapilavasztu városában, a mai Nepal és Bután területén. Atyja király volt s ő maga királyfi, de ne képzeljük, hogy e királyság a mai értelemben veendő. Ez nem volt egyéb valami nagyobb szerű földmivelőnél. Érdekes tudni, hogy egy akkori nemesnek gazdagságához tartozott, hogy 3 palotája legyen. Továbbá legyen nagy parkja. A park különben Buddha életében nagy szerepet játszik: ott születik, ott él, ott bolyong s ott is hal meg.

Atyjának 2 felesége volt. A második felesége Maya volt. Ime Buddha anyjának s Krisztus anyjának neve hasonló s ez is hozzájárult, hogy a kereszténység ősi forrását a buddhizmusban keresték. Maya érezte, hogy fia fog születni, visszament anyjához, de utközben a Lumbini-parkban fia született. A legenda szerint a fiú anyjának oldalából ugrott ki, ekkor megnyíltak az ég csatornái s az ujszülöttnek fürdőt szolgáltatottak. Anyja 7 nap múlva meghalt. Itt a legenda elejti a fonalat s csak ott folytatja ismét, midőn Buddha ifjává lett. Már 19 éves korában megnősül s 10 év múlva neki is fia születik, kit Rahulának nevez. Midőn látja, hogy már van utódja, visszavonul. Ez időben ébred fel benne is az a tépelődés, mely akkor mindenkit átjárt. Ugy érzi, hogy még nem boldog... Midőn egyszer a városból hazafelé tartott, egymásután

4 alak jelent meg előtte: egy tehetetlen öreg ember, egy beteg, egy halott s végre egy biksu. Megkérdi szolgáját, mit jelentsen ez.

Haza jön, látja ifju nejét, környezete boldognak mondja az anya nyugalmát, boldognak az apa nyugalmát s a nő nyugalmát, mely őt férjül bírja. Buddha szó nélkül visszavonul lakásába s elhatározza, hogy visszavonul a vadonba s keresi az igazságot. Neki is több felesége volt, azok s rabszolgái körében dalolás mellett akarta elfojtani lelkének keserűségét. De lelke mindent, mit eddig szépnek látott, most csunyának s eltorzultnak talált s mindentől megundorodott. Még egyszer bement nejéhez, de midőn látta, hogy az gyermekének fejére tett kézzel mélyen alszik, nem zavarta őket, hanem bucsu nélkül távozott.

Szolgájával utnak indul s a városon kívül leveti drága ruháit, szolgájának visszaadja s azt magát elbocsátván, tovább vándorol. Eleinte 2 biksura bizza magát, végre ezektől is elválk s egyedül bolyong a vadonban, Uruvela ligeteiben. 7 évig tartó bolyongás s töprengés után őt is felkeresi a gonosz lélek, mint azt Krisztus történetéből is hallottuk. Sok megtámadtatásnak van kitéve s mikor már sokat szenvedett a kísértések idején, leszáll hozzá jó szelleme s megvédelmezi őt. Kigyó alakjában körül övedzi s így óvja meg, hogy a rossz lélek kárt ne tegyen benne.

Végre feltalálja, amit keresett s kimondja, hogy egy eszközünk van, mely minden bajon s szenvedésen átsegít s ez a *lemondás*. Buddha magát mindig tökéletesnek nevezi. Hiszen neve is felvilágosultat jelent, ki átlát a világon. Ő megtalálta a Nirvánát, ami feloszlást, végtelen békességet jelent.

A benaresi predikatio magában foglalja az egész buddhizmus lényegét. — A buddhizmus ugyanis nem más, mint egy filozófiai rendszer, mely kimondja, hogy a földön a születéstől a halálig minden csak egy végtelen szenvedés s az ember végcélja, a szenvedélyektől megtisztulva, elérni a Nirvánát. S ez az eszme a lélekvándorlásnak alapja. Ugyanis, aki életében kötelességének meg nem felelt, lelke meg nem tisztult, az még halála után is tartozik a tökéletességet keresni, mit ugy képzeltek, hogy a lélek a tökéletlenség foka szerint különböző állatok testébe száll s szenved mindaddig, míg teljesen megtisztulva az Istennel összeolvadhat.

Buddha 60 éves korában halt meg 480-ban. Őt is utolérte a vallásalapítók sorsa, népe nem értette meg s halála után rögtön őt avatták fel Istenükké s kimondták, hogy ő az Istentől ered, sőt hogy ő maga is része az Istennek.

Az új vallás hamar elterjedt a hinduk között, de minthogy e filozófiai rendszer a köznépet nem elégítette ki, csakhamar kiszorult hazájából. De más népeknél hatalmasan felvirágzott. Legjobb talajra Ceylonban talált.

E vallás később két iskolára szakadt. Az egyik a kis ut, vagy kis átkelés, kimondja, hogy ő csak Buddhát ismeri s főcélja, hogy mindenki boldogságot biztosítson magának. A másik iskola a nagy ut, vagy nagy átkelés, azt állítja, hogy Buddhának voltak elődei s lesznek utódai is, akik ugyanazt vallották s ugyanazt a tant fogják vallani. Kimondják, hogy e Buddháknak tükörképei is vannak s így keletkeznek a pantheonok különféle istenekkel benépesítve. Azt tartják, hogy a Dalai Lámában is a Buddha lelke van lefoglalva s így ő maga is Isten. Ez az iskola a buddhizmus elfajulása: a lamaizmus s magával a buddhizmussal semmi, de semmi közösége sincsen.

Buddhista pap csak barát lehet s fel kell öltenie a barát ruhát. Aki ezt nem ölti fel, az nem lehet biksu. Vannak köztük női biksuk, apácák is, de ezek igen lényegtelenek. Aki pedig nem él biksu életet, majd akkor lesz arra kényszerítve, hogy újra világra jő.

Czeremónia dolgában a keresztény vallások között a katolikusokéval mutathatunk fel némi hasonlatosságot. Van szerencsém néhány szobrot s egyéb buddha emléket bemutatni:

Az egyik szobor egy Boddhi Satva, azaz még nem Buddha, hanem még azzá lesz. Látjuk rajta a lotus virágot, mely elengedhetlen feltétel. Különben a buddhista művésznak ismernie kell mindama szabályokat, melyek szerint a szobrot készítheti. Így például a fejen egy jókora kinövés: az intelligentia jele. Mindig szerzetes ruha van rajta. Egész elhelyezése olyan különös, mesterkéltséggel. Füle hosszú, mi a tudásnak jele. Az egyik szobor úgy ábrázolja, amint a kígyó szorosán körülövedzi s megóvja. Itt van egy papi szepterum, bradzsa v. dorzsa, e szerszám nélkül nem lép az oltár elé. 4-féle ilyen dorzsa van, 2, 3, 4, 5-ágú; az ágak a villámot képviselik.

Ugyanezt a dorzsát megtaláljuk a csengettyükön is. A csengettyük mellett a biksu elhalad, megérinti, mire azok megszólalnak.

Itt egy kehely s egy papi elemózsiás tál, melybe a biksu a hivek részéről a neki járó eledelt összegyűjti. A lamaizmus minden istentiszteletét nagy lármával végzi. Egy igen lármás szerszámjuk van, mit rendszeren emberkoponyából készítenek. Itt van egy pörgettyű-féle is. Reggelenként forgatva, leimádkozzák vele a maguk és mások bűnét. A pap a sivatagban hosszú trombiták erős hang-

ával gyűjti maga köré hiveit. Imádságukat minden szerszámukra ráírják, sőt kint a pusztán a sziklákon is megtaláljuk azt.

A buddhizmus, mint rendszer, méltó helyet foglal el a világ vallásai között. Az idők jelének tekintem, hogy erről egy keresztény templomban értekezhettem.

Dr. Semayer Vilibáld.

Nirvana.

(Látományok egy ifju sirjánál.)

Bolyongok egyedül, járom a temetőt,
Czipruslomb árnyalta siremlékes mezőt.
Zimankós eső hull, hulló falevélre,
Rásöpri a vihar kanyargós utszélre.
Sirok gyephantjára az alkony ráborul,
A magányt nem félem, szívem el nem szorul,
S bár suhanó árnyak szárnycsapása érint:
Névtelen munkájuk csöndje meg nem rémit.

És amint sirjokból mind sorban kikelnek:
Kérdezem egyenkint és ők megfelelnek.
Sirországi nyelven szólanak nyugodtan.
Melyen egyedül csak ők beszélnek ottan.
Majd ujjok ráteszik hantjuk keresztjére:
Földi életévet jelző szám helyére
És a sok szám beszél — beszél ékes szóval,
Megérteti magát földi halandóval.

Akik egy-két évet maradtak el száztól,
A midőn megváltak a földi lakástól,
Némán inti kezök csöndes megadással,
Hogy immár végeztek minden számadással,
Amivel tartoztak, hiven leszámolták
S földi fáradozalmuk nyugtát megtalálták.
»S nem kezdnétek újból, elülről, de szebben ?«
Némán nem-et intve árnyuk tovalebben.

Előtűnnek mások, életkoruk delén,
S komoly méltósággal tekintenek felém.
Harmincz, negyven év volt az ő osztályrészük,
Munkája azonban mindnek rég elkészült;
A pihenést ők is éppen úgy áhitják,
Mint azok, kik kétszer annyiba számítják
A földi vándorlás hosszú rögös utját
S önszántukból újra többé meg nem futják.

Elő most ti, ifjak, élet virágai;
 És ti, Árnyszóknak letördelt bimbái,
 Kik, míg itt voltatok, az édent laktátok:
 Kiknek a földi lét nem volt teher, átok!
 Szóljatok, intsetek, nem fáj az enyészet?
 Apa, anya, kedves, nem hiányzik néktek?
 — Összhangzó jeladás mindnél csak azt vallja:
 Hogy amit itt hagyott, többé nem fájlalja.

S ti, parányi bohók, rügyek az életfán,
 Nem bánt titeket se az ijesztő magány?
 Nem félitek amaz éjnek sötétségét,
 A naptalan éjszak fagyos dermedtségét?
 Nem vágyódtok vissza, jó anya keblére,
 Nem sovárg szívetek, szíve melegére;
 Oda, a két karba, mely édesen ringat?
 Felelik: »Eljátsztuk kis játékainkat.«

* * *

Csodás, rémes világ, melynek nincsen párja,
 Melynek titkaival adós idők árja...
 Bölcsék magyarázzák, felállítanak tételt:
 »Megsemmisül egyén, *faj* bir örök.léttel!
 »Erő — mondja másik — a *mi* örökkön él!
 »Nem erő, — *akarát*, mi szebb valóra kél!
 Ám a csöndes árnyak némán mosolyognak:
 Ők nyitjára jöttek, ennek a dolognak.

Mátrai B. Béla.